

Aan provinciale staten van Limburg

T.b.v. uw behandeling van de stikstofmaatregelen in de commissie RLN op 25-10.

Geachte statenleden,

Het lijkt alweer lang geleden dat de Raad van State op 29-5 uitspraak deed op de beroepen van Werkgroep Behoud de Peel (WBdP) tegen vergunningen die met het PAS waren verleend. Veel commotie sindsdien, maar nog steeds weinig daden. Hopelijk komt daar op 25-10 wat verandering in. Met ontkenning van het probleem wordt de situatie voor de natuur niet beter. Dat heeft de overheid al veel te lang (zo'n 40 jaar) gedaan.

Het gaat ook niet alleen om de Natura2000-gebieden. Dat was het juridische middel dat voor WBdP open stond. Het gaat om de bescherming van alle natuur, waarvan het al veertig jaar duidelijk is dat de biodiversiteit enorm achteruit holt, plus om de gezondheid en het welzijn van de mens, die van de natuur (meer dan sommigen wellicht beseffen) afhankelijk is!

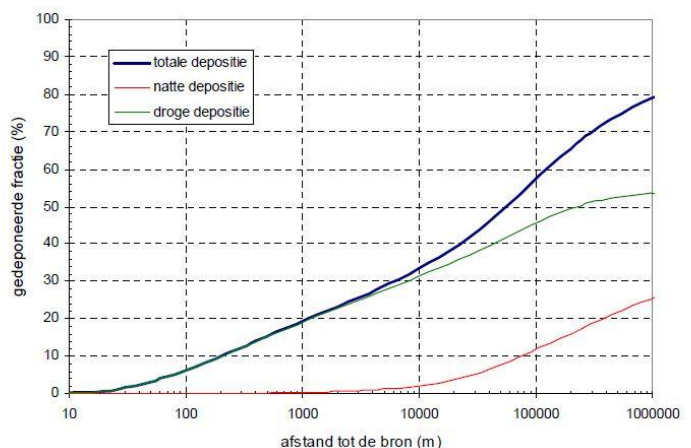
Drempelwaarde?

'Nederland zit op slot' hebben we de laatste maanden vaak kunnen lezen. Dat valt niet op te lossen door het stikstofprobleem te ontkennen, bijvoorbeeld door zondermeer te kiezen voor een vergunningvrije depositiedrempelwaarde. WBdP heeft daarin al vóór de PAS-uitspraak van de Raad van State gelijk gekregen. De reden hiervoor is dat de stikstofdepositie een probleem is van 'vele kleintjes maken één grote'. Ammoniak (en NO_x nog sterker) legt een grote afstand af voordat het is gedeponeerd.

Zie de figuur hierboven, afkomstig uit het rapport 'effecten van ammoniak op de Nederlandse natuur', Alterra-rapport 1698. Op een afstand van zo'n 2 km of meer is het effect van één bron vrijwel altijd verwaarloosbaar. Echter: we hebben te maken met heel veel bronnen. Bij een vergunningvrije drempelwaarde kan daardoor cumulatief een substantiële toename van de emissie -en dus van de depositie- veroorzaakt worden. Zeker bij een al zo hoge mate van overbelasting van de natuur als bij de meeste natuurgebieden in Limburg is dat ontoelaatbaar (volgens de Raad van State en volgens het E. Hof van justitie).

Toch zou een drempelwaarde heel praktisch zijn. Anders moet er voor elke minieme bijdrage (bij wijze van spreken het bouwen van een dakkapel) een vergunningprocedure worden doorlopen. Ook WBdP beseft dat.

Volgens WBdP is een lage drempelwaarde (van bijv. 0,5 mol/ha/j) mogelijk. Alleen dient dan gegarandeerd te zijn dat het hierboven genoemde cumulatieve effect niet kan optreden. Daarvoor is het vereist dat het gegarandeerd is dat de emissie, ondanks het hanteren van de drempelwaarde, afneemt.

Een aanpak per regio is noodzakelijk

Bij de aanpak van het probleem dient er om te beginnen voor gezorgd te worden dat het probleem niet nog verder toe kan nemen. Het maken van regio's met een dier-stand-still is daarom vereist.

Gebeurt dat niet, dan bestaat het risico dat ondanks landelijke maatregelen het aantal dieren regionaal toeneemt, waardoor het resultaat van de maatregelen wordt verminderd, of zelfs teniet gedaan. De huidige dierrechtenregio is te groot om verdere concentratie van dieraantallen te voorkomen (en ook zijn er uitzonderingen op de rechten). Zo nam het aantal varkens en kippen (plus ook rundvee) in de Peelregio vanaf 2003 (na de opkoopregeling) nog duidelijk toe, ondanks de verplichte dierrechten.

In het algemeen is een aanpak per regio vereist, omdat het met landelijke maatregelen regionaal mis kan gaan, bijvoorbeeld doordat emissiebronnen zich meer in een bepaalde regio gaan concentreren, of omdat om andere redenen landelijke maatregelen regionaal minder effectief kunnen zijn.

In provincie N.-Brabant is in juli 2017 voor het midden en het oosten van deze provincie een standstill per regio in het aantal varkens en pluimvee ingevoerd (het 'stalderen'). Een heel goede maatregel. Voor de rest van Nederland, plus voor andere dieren dan varkens en pluimvee, dient dit regionale dier-standstill dus nog te worden ingesteld!

Door het kabinet aangekondigde maatregelen

Op 4-10 heeft het kabinet maatregelen voor de korte termijn aangekondigd: gerichte -vrijwillige- verwerving/sanering van agrarische bedrijven met relatief hoge emissies of verouderde stalsystemen nabij Natura2000-gebieden, plus snelheidsverlaging op rijks- en provinciale wegen, gericht op aantoonbare effecten in Natura2000-gebieden.

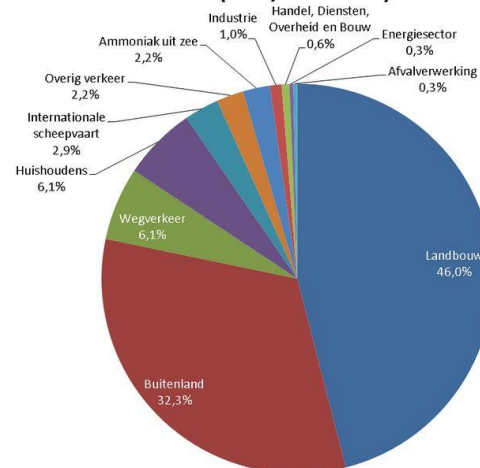
Extern salderen wordt weer toegestaan (de depositietoename die een project veroorzaakt mitigeren door het intrekken van vergunningen elders, dusdanig dat de depositie per saldo niet toeneemt). De overheid wil hierbij 30% gaan afromen, zodat afname van depositie bereikt wordt. Is dit voldoende?

We schreven het hierboven al: het stikstofprobleem wordt veroorzaakt door zeer veel emissiebronnen, die allemaal tot op grote afstand een (heel) klein deel aan de depositie bijdragen. Cumulatief veroorzaken al die bronnen een 'stikstofdeken' die boven Nederland hangt. Regionaal, zoals boven de Peelregio, is die 'deken' nog dikker dan landelijk gemiddeld. Het wegnemen van slechts enkele veehouderijbedrijven op korte afstand van de natuur zal de depositie daarom slechts weinig doen afnemen.

Daar komt nog bij dat de door het kabinet aangekondigde verwerving/sanering alleen op vrijwillige basis zal gebeuren. En wat bedoelt het kabinet met 'nabij' Natura2000-gebieden? Wat het precieze resultaat van deze maatregel zal zijn, is dus onduidelijk. Dat het slechts weinig op zal leveren is echter zeker.

De snelheidsverlaging op delen van wegen zal nòg minder reductie opleveren. Logisch: zelfs het hele verkeer levert volgens het RIVM maar 6,1% van de stikstofdepositie op de natuur. Zie de figuur hiernaast, waaraan ook duidelijk te zien is dat de landbouw het grootste aandeel van de stikstofneerslag veroorzaakt. (Bij verkeer en industrie gaat het veel meer om de uitstoot van CO₂, belangrijk vanwege het klimaatprobleem. Om dat probleem aan te pakken dient er echter veel meer te gebeuren dan een snelheidsverlaging op enkele delen van wegen.)

**stikstofdepositie t.g.v. sectoren in 2018
(GCN/GDN 2019)**

Bron: RIVM, 2019

Wordt de vergunningverlening door de kabinetsmaatregelen weer vlotgetrokken?

Het kabinet wil met de maatregelen vergunningverlening weer mogelijk maken voor projecten waarbij de depositie op Natura2000-gebieden niet toeneemt, of afneemt.

Strikt juridisch gezien is dat nog niet mogelijk. Zolang niet gegarandeerd is dat met de maatregelen een goede staat van instandhouding van de habitats (de Europees beschermde natuur) bereikt wordt, zijn de maatregelen so wie so al verplicht i.h.k.v. de Habitatrictlijn. Ze zijn dan vereist om er voor te zorgen dat de habitats niet verslechteren en indien nodig om de habitats te verbeteren.

Dezelfde maatregelen mogen dan niet ook nog eens (dus dubbel) ingezet worden als middel om verslechtingen te mitigeren.

Het maatregelenpakket dat de minister heeft aangekondigd zal (zie hierboven) volstrekt onvoldoende zijn om de stikstofdepositie zo ver te laten dalen dat voor de habitats een goede staat van instandhouding bereikt kan worden.

Eigenlijk is vergunningverlening dus nog niet mogelijk!

Op voorwaarde dat het nu voorgestelde slechts tijdelijk is (voor maximaal 1 jaar) en dat er nog veel meer maatregelen zullen volgen, is WBdP desondanks bereid om bepaalde vergunningen toch te accepteren: vergunningen waarbij de emissie en depositie (per saldo) duidelijk afneemt.

Vergunningen waarbij de depositie gelijk blijft en waarbij tegelijkertijd het aantal dieren in de regio toeneemt, zijn volgens WBdP zeer twijfelachtig voor wat betreft de kans van slagen bij de rechter. Vergunning voor toenames van depositie kan al helemaal nog niet.

Het aantal dieren zal per regio fors verminderd moeten worden om substantiële reductie te bewerkstelligen.

Om echte verlaging van de stikstofdepositie te bereiken, dienen gezien het bovenstaande dus niet alleen binnen korte afstand van de natuur enkele veehouderijbedrijven te worden gesaneerd. Per regio dient het aantal dieren fors verminderd te worden.

Het lijkt ons logisch dat de provincies zich daarbij allereerst richten op de vele bedrijven die de komende jaren zullen gaan stoppen. Wanneer de overheid deze bedrijven niet uitkoopt -en daarbij de dier/fosfaat-rechten niet inneemt- kunnen andere bedrijven hierdoor weer gaan uitbreiden. (In midden- en oost-Brabant speelt dit probleem minder, door de stalderingsverplichting.)

Om Nederland op korte termijn 'van het slot' te halen (en om een drempelwaarde te kunnen invoeren) is het van belang om met snel uitvoerbare maatregelen de stikstofemissie omlaag te brengen. Op korte termijn kan dat in de landbouw (het uitkopen van stoppende bedrijven) en bij het weg- en vliegverkeer (waarbij het verkeer van meer belang is voor de CO₂- dan voor de N-reductie).

Op (middellange) termijn zal waarschijnlijk een groot deel van de landbouw moeten worden omgezet naar 'kringlooplandbouw', waarbij krachtvoer en kunstmest niet meer, of nog maar heel beperkt worden ingezet.

Omdat er meer problemen voor de natuur -en de samenleving- zijn dan alleen stikstof, zal er een integrale oplossing moeten komen: niet kijken naar N, CO₂, fosfaat, bestrijdingsmiddelen, etc. apart, maar tezamen!

Provinciale beleidsregels intern en extern salderen: worden rechten afgenomen?

De recente boerendemonstraties waren o.a. omdat men vond dat de provincies met hun salderingsregels verder willen gaan dan het ministerie. Er zouden 'rechten' afgepakt worden. WBdP vraagt zich af of dit inderdaad het geval is en heeft daartoe de provinciale beleidsregels doorgenomen:

Bij het extern salderen wordt niet alleen van 8 oktober uitgegaan. Men krijgt ook de kans om aan te tonen dat er de afgelopen 3 jaar meer is geweest. Zie art. 6, lid 3 en 4 van de beleidsregels.

Dit werd in de media niet vermeld. Men deed steeds net alsof 8 oktober het enige was.

Bovendien: 'rechten' verkopen aan een ander is facultatief; geen verplichting. Als de prijs je niet bevalt, dan verkoop je niet.

Bij het intern salderen (bij verandering/uitbreiding er voor zorgen dat de emissie niet toeneemt) wordt uitgegaan van de aantoonbaar feitelijk gerealiseerde capaciteit. En als er iets nog niet gerealiseerd is, maar er zijn wel daarvoor stappen gezet / verplichtingen aangegaan, dan wordt daarmee rekening gehouden. Zie art. 7, lid 7 en 9.

Er worden o.i. dus niet zomaar 'rechten' afgepakt bij de aangekondigde provinciale salderingsregels.

Alleen extern salderen is onvoldoende

Zoals hierboven uiteengezet wil het kabinet extern salderen weer mogelijk maken en daarbij 30% afromen.

O.i. dient dit salderen niet het enige reductiemiddel te zijn. Wanneer afroming bij externe saldering het enige middel is, wordt de mate van reductie afhankelijk van het aantal salderingstransacties dat er plaats gaat vinden. De kans is groot dat de reductie dan veel te langzaam zal gaan.

Dat risico wordt nog groter naarmate de regels voor dit salderen strenger worden gemaakt en daarmee duurder voor de uitbreidende partij. De noodzakelijke inname van de fosfaat/dier-rechten, bij de aanbiedende partij, om te voorkomen dat de dieren elders terugkomen (d.m.v. interne saldering), dient daarom door de overheid te gebeuren.

De benodigde substantiële reductie dient o.i. na de korte-termijn-maatregelen zo snel mogelijk met andere middelen bereikt te worden. Per sector dienen (d.m.v. een programma) volume-, technische-, of andere maatregelen getroffen te worden, waarmee de emissie en daarmee de depositie op de N2000-gebieden dusdanig daalt dat het behalen van de instandhoudingsdoelen in zicht komt (en tussentijds de habitats niet verslechteren).

Volgens WBdP is het dan pas weer mogelijk om (zonder externe saldering) vergunningen te verlenen voor een toename van depositie (boven de drempelwaarde).

Per periode per regio dient eerst een bepaalde emissiereductie te zijn behaald. De daarna te vergunnen toenames dienen daarbij uiteraard de te behalen reductie voor de volgende periode niet te frustreren.

De behaalde reductie dient dus steeds duidelijk groter te zijn dan de totaal te vergunnen toename!

Hoe zit het met de 'kritische depositie'?

We hebben de laatste weken in de media veel onzin voorbij zien komen, bijvoorbeeld dat de landbouw niet de grootste bron is van de stikstofdepositie, maar het (vlieg)verkeer, dat het RIVM de depositie onjuist berekent, etc., etc.. Teveel om op te noemen en zeker teveel om op te gaan reageren. Gelukkig staan er in de media ook prima berichten over hoe het wèl zit en kan iedereen die de correcte informatie wil hebben (op internet) terecht bij het RIVM, Jan Willem Erisman, e.d.. Op één ding willen we hier echter toch even reageren: volgens sommigen is de kritische depositiewaarde (kdw; de depositie die een natuurgebied maximaal kan verdragen zonder soortenverlies te lijden) voor veel natuurgebieden zo laag, plus de huidige depositie zo hoog, dat die kritische waarde niet haalbaar is. Het zou daarom onnodig zijn om stikstofmaatregelen te treffen, omdat de situatie toch hopeloos is.

Inderdaad is de kritische depositiewaarde voorlopig niet haalbaar. De hoeveelheid stikstof uit het buitenland is bijvoorbeeld al meer dan de kdw voor de Peel. Dat wil echter niet zeggen dat Nederland niet haar uiterste best hoeft te doen om de stikstofuitstoot zoveel mogelijk te verlagen! Ook al wordt de kdw daarmee voorlopig nog niet bereikt; een lagere depositie is voor de natuur altijd beter. Bovendien hoeft er dan minder beheer (plaggen, begrazen, maaien, etc.) in de natuur gepleegd te worden. Dat beheer is duur, veroorzaakt vaak schade aan de natuur en is voor wat betreft het stikstofprobleem alleen symptoombestrijding.

Alle sectoren zullen moeten bijdragen aan de oplossing van het probleem. En ook binnen Europa als geheel zal er aandacht aan besteed moeten worden.

Hoogachtend,

namens (en gemachtigd door) stg. Werkgroep Behoud de Peel,

W.M.M. van Opbergen